

Μετα-Ψυχολογία
157η Συνάντηση
Βασίλειος Μαούτσος

20/03/12

Μεταψυχολογικό Σεμινάριο
‘Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης’
‘Unconscious’, 1915, Τόμος XIV
7η Συνάντηση

Η συνέχιση της μελέτης μας επί του ‘Ασδ’ και του υποκεφαλαίου VII μας φέρνει αντιμέτωπους με μία σκληρή πραγματικότητα που ποτέ δεν μας επιτρέπεται να την υποβαθμίζουμε. Η δυσκολία σε μία επαρκή κατανόηση αυτού του κειμένου είναι πελώρια και ασυνεχής. Κάτι που γίνεται κατανοητό σε μία δεδομένη παράγραφο καθίσταται ακατανόητο στην επομένη επειδή ένα νέο δεδομένο αλλάζει τις συνειδητές ισορροπίες. Τότε ο αναγνώστης πολύ συχνά καταφεύγει σε ακραίες λύσεις είτε ενός φαινομενικά επιστημονικού χαρακτήρα είτε ενός γνήσια υποθετικού χαρακτήρα. Αυτό είναι πάντοτε σύμφωνο με τις δύο προεξάρχουσες φαντασιώσεις που δημιουργεί το αδέσμευτο ένστικτο του κάθε ανθρώπου στην αναζήτηση της ευχαρίστησης και συνάδει είτε με την ανάγκη για απόλυτη βιολογική γνώση ή με πλήρη άγνοια και επένδυση του ενστίκτου σε ανώτερες αξίες. Ένα παράδειγμα αυτού του τυπικού φαινομένου συναντάμε στο εν λόγω υποκεφάλαιο. Εδώ ο James Strachey μη έχοντας αντιληφθεί επαρκώς την μεταψυχολογική έννοια της *‘εκτίμησης του ασυνειδήτου’* από τον Freud παραθέτει παλαιά και γνωστά κείμενα του συγγραφέα περί νευροφυσιολογίας, για την *‘συσσκευή του λόγου’*, για τον ψυχο-φυσιολογικό παραλληλισμό και την γνωστή περί *‘αφασίας’* θεωρία του. Με βάση αυτά τα κείμενα ο αναγνώστης είναι ευάλωτος στο να παρασυρθεί όπως συνέβη με τον ίδιο τον Strachey και να θεωρήσει ότι το 1891 ή, το 1870 και το 1915 έχουν μία γραμμική σχέση μεταξύ τους στη σκέψη του Freud. Αυτό όμως είναι εντελώς παραπλανητικό. Όπως έχουμε τονίσει ο Freud εγκατέλειψε παντελώς κάθε ακαδημαϊκή λογική κατά την ενασχόλησή του με το «Σχέδιο» και έκτοτε ουδεμία σχέση ήθελε να έχει με αυτή τη πρακτική σε επίπεδο ψυχανάλυσης. Φαίνεται δε ότι αποκλειστικά εξ αυτού και μόνου του λόγου μπόρεσε να δημιουργήσει την ψυχανάλυση. Εν κατακλείδι, από εκείνο το χρονικό σημείο και μετέπειτα ο ακαδημαϊσμός και η ψυχανάλυση συνιστούν για τον Freud δύο παντελώς αντιφατικές έννοιες. Η ακαδημαϊκή σκέψη του Freud ως το ένα σκέλος του φαντασιωσικού δίπολου που ανεφέρθη ανωτέρω ποτέ δεν άλλαξε. Όμως η ανακάλυψή του ότι αυτή η ίδια η ικανότητα για παραγωγή *‘ιδεών’* υψηλού επιπέδου στον νευρωσικό είναι το σαφέστερο *‘υποκατάστατο’* αποτέλεσμα της ενστικτικής του δράσης και ότι συνεπώς αυτό θα μπορεί πάντοτε να *ερμηνευτεί σε χαμηλότερο επίπεδο* προς όφελος της θεραπείας των ψυχικών παθήσεων έδωσε σ’ αυτή την ικανότητα μία εντελώς διαφορετική υπόσταση. Διότι, χαμηλώνοντας το επίπεδο του ακαδημαϊσμού η νεύρωση φτάνει στο επίπεδο των *‘ενστικτικών ώσεων’* και αιφνιδίως τότε, υπό το κράτος των εντόνων απωθήσεων, κινείται ταχύτατα προς το άλλο σκέλος του δίπολου των *‘ιδεών’*, δηλαδή, τον χώρο των φαντασιώσεων του ανθρώπου ως μη λογικό ον, ως ζώο κτλ, κτλ. Φυσικά, εκ πρώτης όψεως τα δύο αυτά σκέλη φαινομενικά είναι *ποιοτικά* εκ διαμέτρου αντίθετα. Όμως σε μία ποιο κλειστή παρατήρηση διαπιστώνουμε ότι αμφότερα συνιστούν ένα *κλειστό κύκλωμα* όπου οι *‘ιδέες’* του πρώτου σκέλους εμπίπτουν απωθητικά στις του δευτέρου και *visa versa*. Στη μελέτη αυτού του *δήθεν-ποιοτικού κυκλώματος* θα επανέλθουμε σε μελλοντική αναφορά.

Το γεγονός ότι ο Strachey δεν κατανόησε την μη γραμμική αλλαγή πορείας στη σκέψη του Freud από την εποχή του «Σχεδίου» μέχρι της συγγραφής του *‘The Unconscious’* είχε συνέπειες στη κλινική χρήση της ψυχανάλυσης ιδιαίτερα όσον αφορά την μελέτη των *‘ψυχώσεων’*. Ομολογουμένως η σημασία αυτού του ζητήματος καθίσταται αφ’ εαυτού πολύ μεγάλη. Έτσι, ο Freud κάνει εδώ για πρώτη φορά αναφορά στα *‘πράγματα’* του ‘Ασδ’. Εμείς, έχουμε ήδη προτρέξει επ’ αυτού του θέματος περιγράφοντας σε προηγούμενο κείμενο τα τρία είδη *‘πραγμάτων’* που

συνάγονταν εκ των ήδη υπάρχουσών αναφορών του Freud περί 'Ασδ'. Στο παρόν κείμενο και τα τρία αυτά 'πράγματα' συνυφαίνονται προς όφελος της δημιουργίας ή, της αποτυχίας δημιουργίας της 'λέξης'. Διότι, εν τέλει, συνειδητοποιούμε μέσα απ' όλα αυτά περί 'Ασδ' ότι η 'λέξη' είναι το μεγάλο ζητούμενο που ψάχνουμε! Αιφνιδίως, συνειδητοποιούμε ότι χωρίς την οποιαδήποτε 'λέξη' η θεραπεία οποιουδήποτε ασθενή είναι ανέφικτη. Η διαδικασία για την απόκτηση της 'λέξης' και όλων των περαιτέρω είναι ακριβώς όπως την περιγράφει ο ασθενής. Αν ο ασθενής είναι ψυχωτικός γίνονται τα εξής: Η 'λέξη' ως προάγγελος της 'ιδέας' συνιστά το στοιχειώδες υλικό που τίθεται ενώπιον του κλινικού από τον ασθενή. Το 'πράγμα' που φαντάζεται ο αναλυτής για τον ασθενή του ως πρωτογενές 'αισθητηριακό' ερέθισμα ξένου σώματος (π.χ. πρώιμες τραυματικές αναφορές παιδικής ηλικίας, άμυνες σιωπής, οργανικά αίτια) μπορεί να υφίσταται εντός του ασθενούς αλλά ουδόλως αφορά τον κλινικό εφόσον ο ασθενής δεν μπορεί να το εκφέρει φωνητικά. Το 'πράγμα' αρχίζει να γίνεται άξιο λόγου κλινικό φαινόμενο στην ανάλυση μόνον όταν αυτό επενδυθεί έστω και λίγο λιβιδινικά εντός του 'Πσδ' - λίγο πριν την συνειδητή του εμφάνιση, μεταλλαχθεί εκ της συσχέτισής του με άλλα ανακυκλούμενα εξ αποθήσεως 'πράγματα' του 'Ασδ' και τελικά επιτύχει να φτάσει στη 'Σδ' χρησιμοποιώντας επίσης τα ήδη υπάρχοντα 'πράγματα' των 'ασυνειδήτων συναισθημάτων' που έχουν ήδη γίνει 'λέξεις' αλλά είχαν ξεκινήσει ως συναισθήματα. Τότε μία νέα 'λέξη' + 'πράγμα' μαζί με αυτό το σύνολο άλλων ομοίων αλλά 'υποκατάστατων' 'πραγμάτων' και 'συναισθημάτων' συναποτελούν τις 'ιδέες'. Τόσο πολύπλοκη φαίνεται εκ πρώτης όψεως να είναι η ψυχωτική διαδικασία κατά την θεραπεία σε αντίθεση με την νευρωτική που δεν έχει παρά μόνον να εισάγει όσο το δυνατόν περισσότερες 'ιδέες' στη 'Σδ' υπό μορφή 'συμβόλων'. Διότι κάθε διαταραχή της ποιοτικής σχέσης λέξη/πράγμα μπορεί να είναι για την συνείδηση άκρως χαοτικό ενώ κάθε διαταραχή της ποσοτικής σχέσης Προσυνειδητό/Συνειδητό μπορεί να είναι άκρως αγχωτικό. Η σημαντικότερη έννοια του Freud περί 'συμβόλων' μας δίνει εν τέλει την ευκαιρία να ενοποιήσουμε σε ένα σύνολο όχι μόνον την πληθώρα των αναφορών του σε 'υποκατάστατα' αλλά και τις δικές μας αναφορές σε σωματικές 'προσομοιώσεις'. Πράγματι, η διαφορά της ψυχωτικής 'λέξης' από το νευρωτικό 'σύμβολο' δεν σημαίνει τίποτα άλλο παρά μόνον μία σχετική διαφοροποίηση όπου η πρώτη είναι απαίδευτη στο συντονισμό της με τις ναρκισσιστικές ανάγκες ενός απόμακρου αλλά καθοριστικού σωματικού υποστρώματος ενώ τα 'σύμβολα' συνεργάζονται ενεργά προς αυτό το σκοπό.

Εν τέλει, ο Freud το 1915 βασίζει την 'εκτίμηση του ασυνειδήτου' ούτε στην οπτική, ούτε στην ακουστική, ούτε στην κινητική παράμετρο της 'λέξης'. Όλες αυτές είναι βιολογικές παράμετροι πλήρως επενδυμένες και ως εκ τούτου άκρως καθορισμένες στο ασυνείδητο που αντιπροσωπεύονται. Η 'εκτίμηση' του ασυνειδήτου βασίζεται στη πλεονασματική 'λέξη' ή στην πλεονασματική 'ιδέα' περί του ασυνειδήτου η οποία με τη σειρά της βασίζεται στο σύνολο των 'πραγμάτων' που την συνιστούν για κάθε ασθενή σε 'συμβολικό' επίπεδο στη συνείδηση.